

Als u het hofje uit komt gaat u naar rechts, u komt op het **Nieuwe Kerksplein** en opent de deur bij het rode nummer 11. U loopt het gangetje door en u komt uit in het **Proveniershof**.



6 Op deze plek was vroeger het vrouwenklooster St. Michael gevestigd. Na de hervorming werd het pand aan de Schutterij van St. Joris gegeven. Het klooster werd in 1591 afgebroken en vervangen door een nieuw doelengebouw. De voormalige kloosterhof

werd gebruikt als schietterrein. Na het vertrek van de schutterij is het pand even een stadsherberg geweest. In 1706 werd het complex verbouwd tot een soort verzorgingshuis voor oudere mensen. Het Proveniershof was niet, zoals de andere hofjes, bedoeld voor de armen. Het bijzondere aan dit hof is dat de mensen die er kwamen wonen, geld betaalden. Vandaar ook de naam Proveniershof. Een provenier was iemand die zich inocht in een huis. In totaal zijn er 67 woningen waarvan er 38 rond de tuin liggen. De overige huisjes liggen aan de aangrenzende straatjes. In dit hof mogen ook echtparen wonen. 's Zomers vindt u op het hof het terras van de gezellige lunchroom 'Hofje zonder Zorgen'. Vanuit het raam wordt de versgezette koffie met gebak geserveerd.

U loopt het hof door en gaat onder de grote poort door. U komt in de belangrijkste winkelstraat van Haarlem, de **Grote Houtstraat**. U gaat rechts, en neemt de tweede straat rechts, de **Korte Houtstraat**. Dit is één van de groenste straatjes van Haarlem. U loopt rechtdoor langs de Nieuwe Kerk (1613, Lieven de Key), en gaat voorbij de kerk rechts en vervolgens rechtdoor de **Lange Raamstraat** in. U komt op de plek waaraan deze wijk haar naam dankt: een soort pleintje waar 5 straatjes bij elkaar komen, deze wijk heet dan ook 'Vijfhoek'.

U gaat de tweede straat links de **Drapenierstraat** in en meteen rechts de **Vlamingsstraat**. Aan het eind van deze straat loopt u tegen het **Hofje van Loo** aan. In 1489 werden 13 'kameren met erven' overgedragen aan de heren van het Elisabeth's Gasthuis. Bepaald werd dat alleen arme mensen of priesters hier mochten wonen. Het hofje was eerst aan vier kanten bebouwd, maar omdat de Barvoetesteeg (nu straat) verbreed moest worden, is één huizenrij gesloopt zodat u nu door een hek dit hofje kunt zien liggen. Het huis schuin tegenover de ingang, aan de rechterkant, is de regentenkamer. De kamer is nooit gebruikt omdat de regenten hun eigen vertrekken in het Elisabeth's Gasthuis hadden. Met uw rug naar het hofje toe gaat u linksaf, terug naar de **Botermarkt**. U steekt de markt over richting het VVV-kantoor op het **Verwulff**.

*** Loop langs V&D naar de verkeerslichten bij de **Grote Houtstraat**. U steekt over en gaat rechts de **Gedempte Oude Gracht** op. U neemt de tweede straat links, de **Schagchelstraat**. U steekt de **Anegang** over en gaat de **Warmoesstraat** in. Rechts op nummer 23 is het hofje **In den Groenen Tuyn** gevestigd (geopend tussen 10.00 en 12.00 uur na aanbelen). Aan het einde van de **Warmoesstraat** gaat u rechtsaf over de **Oude Groenmarkt**. Loop rechtdoor door de **Damstraat**. Hier gaat u de eerste straat links. U loopt nu door de **Nauwe Appelaarsteeg** langs de achterkant van Teylers Museum (rechts) en gerechtsgebouw De Appelaar (links).



7 Na het gerechtsgebouw gaat u linksaf de **Wijde Appelaarsteeg** in. Aan uw rechterhand op nummer 11 vindt u het **Hofje van Bakenes**. Dit is het oudste nog bestaande hofje in Nederland, gesticht in 1395. De officiële benaming van dit hofje is 'De Bakenesserkamer', waarmee geduid wordt op de kamerwoningen in het hofje. Let voor u het hofje binnengaat

eens op de spreuk die boven de poort staat. 'Dirck van Bakenes voor vrouwen acht en twee mael ses'. Dit duidt op het aantal vrouwen 8 + (2x6), dus 20 in totaal dat hier woonden en op hun minimumleeftijd (8+2) x 6, dus 60 jaar. Na het sluiten van de poort loopt u door een smal toegangspad naar het eigenlijke hofje. De huisjes zoals ze er nu uitzien dateren uit de 17e eeuw. Opvallend is de met een houten baldakijn overdekte waterpomp in de tuin van het hofje.

Langs de tuin loopt u door het hofje naar het aangrenzende nieuwste hofje van Haarlem. Dit is het **Johannes Enschedéhof**, opgeleverd in 2007. Dit hofje, genoemd naar de beroemde Haarlemse drukkerij, is ontworpen door de Haarlemse striptekenaar Joost Swarte en architect Henk Döll. Dit duo werkte al eerder samen aan het ontwerp van de Haarlemse Toneelschuur. De handtekening van Joost Swarte is duidelijk te herkennen in het grote glas-in-loodraam in het hofje.

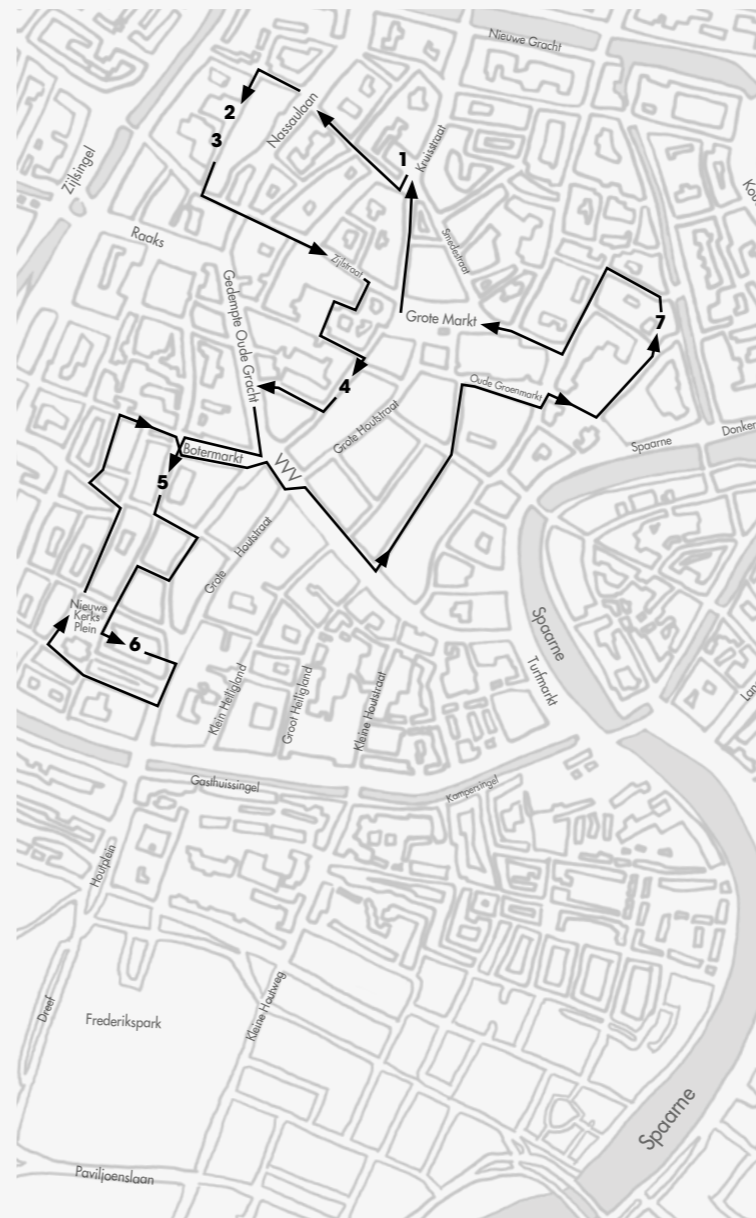
Verlaat het hofje door de grote grijze deur en ga linksaf de **Korte Begijnestraat** in. Aan het einde van deze straat slaat u linksaf de **Lange Begijnestraat** in. U komt nu langs de Toneelschuur en concertgebouw De Philharmonie. Ga rechtsaf over de **Riviervischmarkt** en loop rechtdoor richting het standbeeld dat u ziet van Laurens Janszoon Coster.

U bent terug bij het startpunt van uw wandeling: de **Grote Markt**. Bent u begonnen bij het VVV-kantoor, lees dan verder vanaf het begin van deze wandeling en wandel door tot u terug bent op het **Verwulff**.

Colofon

Productie en redactie: City Marketing Haarlem / VVV
Drukwerk: Joh. Enschede
Vormgeving: JANUSIAN SCHWITTERS

(wijzigingen voorbehouden, februari 2011)



HAARLEM

VERBORGEN GROEN



EEN WANDELING LANGS
HAARLEMSE HOFJES

De wandeling 'Haarlemse Hofjes' leidt u langs de verborgen rustoorden in de stad. Achter de zware deuren en verscholen toegangspoorten vindt u de Haarlemse hofjes met schattige huisjes en fraaie tuinen. De prachtige hofjes die Haarlem rijk is, herinneren ons nog steeds aan lang vervlogen tijden. De hofjes werden gesticht door de goede burgerij als opvang voor behoeftige ouderen en bejaarde vrouwen. Zij werden gehuisvest in kleine woningen, die aan een als tuin ingericht binnenhof lagen. De toegang tot deze woongebiedjes werd meestal gevormd door een aan de straat-zijde gelegen poort. Deze route start op de Grote Markt en duurt ongeveer 1,5 uur. (Het is tevens mogelijk deze route te starten vanaf het VVV-informatiekantoor aan het Verwulft. Begint u dan met lezen op het punt aangegeven met *)**

Er zijn van oorsprong drie soorten hofjes: kerkelijke hofjes, stichtingshofjes en gildehofjes. De eerste hofjes (voor de Begijnen van de kerk) ontstonden al in de 12^e eeuw. Later werden door de kerkenraden hofjes gesticht, omdat zij zich vanuit religieus oogpunt verplicht voelden de armen aan een vorm van huisvesting te helpen.

Rijkere families stichtten in de 17^e en 18^e eeuw hofjes om hun familie-naam te laten voortbestaan in de naam van het hofje. Deze hofjes werden veelal beheerd door een daartoe in het leven geroepen stichting. Ook door de gilden, een soort beroepsverenigingen, werden hofjes gesticht. Een voorbeeld hiervan is het Brouwershofje, gesticht voor de arme brouwersmeiden die na jaren hard werken een plek nodig hadden om te wonen.

Omdat de praktijk leerde dat mannen slecht een eigen huis houden konden voeren, werden de hofjes speciaal bestemd voor weduwen en arme, ongehuwde vrouwen van boven de 60 jaar. De heren werden ondergebracht in oudemannenhuisen, zoals het gebouw waarin nu het Frans Hals museum is gevestigd. Regenten bepalen tot op de dag van vandaag wie er in de hofjes komen te wonen.

De hofjes zijn in principe geopend van maandag t/m zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur, op zon- en feestdagen zijn de hofjes niet toegankelijk. Wij gaan er van uit dat u bij een bezoek aan een hofje rekening houdt met de privacy van de bewoners!

Het startpunt van de wandeling is de Grote Markt. Met uw rug naar het stadhuis loopt u de straat aan uw linkerzijde in, dit is de **Barteljorisstraat**. Aan het eind van de straat ziet u links voor u het Hofje van Oorschoot. Dit hofje is op zaterdag helaas niet toegankelijk voor publiek, maar is goed zichtbaar door het grote stalen hek aan de voorkant van het hof.



1 Het **Hofje van Oorschoot** is gebouwd in 1769 uit de nalatenschap van Wouterus van Oorschoot. Het hofje bestaat uit een hoofdgebouw met twee zijvleugels. In het hoofdgebouw is een gedichtje aangebracht over de oprichter van dit hofje: 'Wouterus van Oorschoot laat hier zijn liefde blijken, den armen tot een troost, een voorbeeld aan de rijken'. Wouterus van Oorschoot heeft ook bepaald dat de laatst beroepen hervormde predikant en de laatst benoemde notaris van Haarlem als regenten moeten optreden.

Na uw bezoek aan dit hofje loopt u vanuit de poort rechtsaf en gaat u meteen weer rechts de **Krocht** in. U loopt langs de zijkant van de huisjes van het Hofje van Oorschoot en gaat u rechtdoor de **Ursula-straat** in. Achter de deur van nummer 16 is het Remonstrantse Hofje te vinden. Op deze plek stond vroeger het Ursulinenklooster. Dit hofje is niet vrij toegankelijk. U loopt rechtdoor, steekt de **Nassaulaan** over en gaat schuin aan de overkant de **Magdalenestraat** in. U neemt de eerste straat links, de **Witte Herenstraat**.



2 Net voor de Lutherse kerk ziet u op nummer 16 A t/m I aan uw rechterhand het **Luthers Hofje**. Het Luthers Hofje werd rond 1648 gebouwd door de Lutherse gemeente en is altijd nauw verbonden geweest met de Lutherse kerk. Kerk en hofje zijn gebouwd op het terrein van het vroegere klooster van de Norbertijnen.

Deze kloosterlingen liepen in het wit en werden ook wel Witte Heren genoemd, wat de naam van de straat verklaart. De vier huisjes tegen de kerk zijn het oudst. De vijf huisjes aan de rechterkant zijn later gebouwd. Bij de regentenkamer achter in het hofje ziet u een 'buitenspreekstoel', de regenten en predikant spraken van hieraf de bewoonsters toe. Bij de laatste restauratie zijn wat huisjes samengevoegd, nu zijn er vijf woningen.



3 U verlaat het hofje, gaat rechts en komt op nummer 24 al het volgende hofje tegen, het **Frans Loenenhofje**. Frans Loenen was een koopman uit Amsterdam, die het laatste deel van zijn leven in Haarlem woonde. Hij liet zijn geld na aan de armen van Haarlem. In 1607 werd gestart met de bouw van het hofje met elf huisjes. Een paar jaar later werden er nog vijf huisjes bij gebouwd. Tegen de kerk aan ligt de woning van de opzichter, met in de uitbouw de regentenkamer. De regentenkamer is behangen met goudlederen behang! Het aantal woningen is na de restauratie teruggebracht tot tien. Om voor een huisje in aanmerking te komen moet men minimaal 50 jaar oud en in Haarlem geboren zijn of tenminste 6 jaar in Haarlem gewoond hebben. Een paar jaar geleden is er in de tuin een ontmoetingsruimte gebouwd.

Ook na het verlaten van dit hofje gaat u rechtsaf. Naast nummer 30 herinnert een poortje aan een derde hofje dat vroeger in deze straat gevestigd was: het **Coomanshofje**, dat in 1871 werd opgeheven. (Dit voormalig hofje is niet te bezichtigen, niet aanbellen s.v.p.) Aan het eind gaat u linksaf de **Zijlstraat** in. U steekt de **Gedempte Oude Gracht** over en loopt rechtdoor. U neemt het tweede straatje rechts en loopt onder de poort door 't Pand in. U loopt nu aan de achterkant van het stadhuis. U gaat met de bocht mee naar rechts en komt uit op het **Prinsenhof**.

Het **Prinsenhof** is eigenlijk de oude kruidentuin van een voormalig klooster, waar nu het Stadhuis in gevestigd is. In de kruidentuin staat één van de mooiste bomen van Haarlem, de treurbeuk. Achter in de tuin ziet u een vredestempeltje gebouwd in 1648 naar aanleiding van de vrede van Münster. Ook staat er een beeld van Laurens Jansz. Coster, volgens de Haarlemmers de uitvinder van de boekdrukkunst. In de panden rond het Prinsenhof is o.a. het Stedelijk Gymnasium gevestigd. De tuin wordt door de gymnasiasten de 'hortus' genoemd.



4 U gaat links de **Jacobijnestraat** in en slaat bij de T-splitsing rechtsaf de **Koningstraat** in. Op nummer 20 kunt u even een blik werpen in de hal van het **Huis van Schagen**, een bijzonder fraai gerestaureerd pand, als de deur open is kunt u achterin een kijkje nemen in de (afgesloten) binnentuin. U gaat rechts de **Stoofsteeg** in, loopt langs het Theo Swagemakersmuseum / Pietershuis

en steekt aan het eind de **Gedempte Oude Gracht** over. Vervolgens gaat u naar links. Al snel krijgt u aan uw rechterkant de **Botermarkt**. Houdt de rechterkant van het plein aan en vindt op nummer 9, goed verstopt, een gangetje naar het **Bruiningshofje**.

De meeste hofjes werden gesticht door rijke personen die geen kinderen hadden. De stichter van het Bruiningshofje, Jan Bruininck Gerritsz, had er zeven! Tijdens zijn leven kocht Bruininck huisjes rond zijn eigen woning op. Uit deze bezittingen is rond 1610 het hofje ontstaan. Het Bruiningshofje heeft geen regentenkamer, dit komt waarschijnlijk doordat het hofje een 'familieaangelegenheid' was en men gewoon thuis vergaderde. Leden van de Doopsgezinde gemeente zijn op dit moment regent. Het hofje is klein, er zijn slechts vier woningen.

U verlaat het hofje en steekt schuin rechts de **Botermarkt** over en gaat de **Tuchthuisstraat** in. Op nummer 8 vindt u het Brouwershofje.



5 Het **Brouwershofje** is in 1472 gesticht door Jacob Huyge Roeperszn. en zijn zus. Zij lieten hun bezittingen na aan het Haarlemse Brouwersgilde. In deze tijd waren in Haarlem zo'n 100 brouwerijen gevestigd. De arme brouwersmeiden, die niet meer in de brouwerijen konden werken, werden in dit hofje ondergebracht.

In 1576 was er in Haarlem een grote stadsbrand die 449 huizen verwoestte, waaronder het Brouwershofje. In 1586 werd het hofje herbouwd. Dit hofje ziet er anders uit dan de rest van de hofjes in Haarlem, er is slechts één rij huisjes met in het midden de poort. Het lijkt alsof er acht huisjes zijn, maar in werkelijkheid zijn het er vier.

U verlaat het hofje en gaat rechts en neemt vervolgens de eerste straat links. U loopt nu in de **Breestraat**. Neem de eerste straat rechts. Dit is de **Gierstraat**. Hier vindt u de bijzondere Wijnkoperij Okhuysen. Onder de winkel bevindt zich een oude wijnkelder. In de Gierstraat neemt u meteen de eerste straat weer rechts, de **Korte Gierstraat**. Ga links de **Lange Annastraat** in waar u op nummer 40 het **Hofje van Guurtje de Waal** ziet (zaterdags gesloten).

Guerte de Wael was een rijke vrouw. Tijdens haar leven bepaalde zij al dat er van een deel van haar geld een hofje gebouwd moest worden voor weduwen, maagden of gehuwde vrouwen met of zonder kinderen. Nog tijdens haar leven veranderde dit in 'weduwen of oude vrijsters die lid waren van de Gereformeerde (nu Hervormde) gemeente'. Het hofje werd in 1616 gesticht. Het huisje links in de poort is de woning van de opzichteres.